

Bestandsplan for elg

**Lesja elgutvalg
2017-2021**

Forord

Bestandsplanen for 2017-2021 er en oppfølging av forrige plan, med «atndalsmodellen» som utgangspunkt. De mer ordinære modellene ser ut til og kunne gi høyere vekst enn ønskelig. Målet for det meste av viltforvaltningen er å ha bestander som er stabile. I forrige planperiode så vi at produksjonen varierer en del fra år til år og det er fort gjort å havne litt «bakpå». Utfordringen i forvaltning av elg og hjort er at det meste av bestandsdata er basert på fjorårets resultater.

Det er et inntrykk både hos jegerne og oss at andelen store okser i bestanden har økt. Målet er at disse skal bidra positivt inn i bestanden med tidligere brunst og økte vekter på kalv og ungdyr.

Bestandsplan for elg er vedtatt av Lesja elgutvalg på årsmøte 18. april 2017.04.17

Tommy Sønsterud
Sekretær
Lesja elgutvalg

Innhold

1. Bestandsplanområde	2
2. Planperiode	3
3. Organisering av bestandsplanområdet	3
4. Grunnlags- og bestandsdata for elg i bestandsplanområdet	3
4.1 Utbredelse og trekk	3
4.2 Beitevurdering og beiteskader på skog- og innmark	3
4.3 Sett elg-data for bestandsplanområdet	3
Sett elg pr. jegerdagsverk	3
Sett ku pr. okse	4
Produksjon	4
4.4 Fellingsdata for elg i planområdet	5
Planperioden 2012-2016	6
Aldersfordeling	7
Vektutvikling	7
4.5 Forhold til andre brukergrupper og hensyn innenfor bestandsplanområdet	7
5. Målsettinger	8
5.1 Evaluering av forrige bestandsplanperiode	8
5.2 Mål for kommende bestandsplanperiode	9
Delmål for kommende planperiode	9
6. Virkemidler	9
Avskytingsplan for elg i valdet/valdene og bestandsplanområdet	9
7. Litteratur	9

1. Bestandsplanområdet

Bestandsplanområdet, består av alle rettighetshavere med tellende areal for elg i Lesja, unntatt Joramo Bygdeallmenning som er med i bestandsplanen for Dovre. Oversikt over deltagere og tellende areal i tabell 2.

Tabell 1. Oversikt over rettighetshavere, tellende areal og ansvarlig pr 1.1.2017.

Rettighetshaver	Tellende areal	Ansvarlig 2017
Lesjaskog viltlag	134 000	Knut Krokrud
Lesja grunneierlag	128 000	Arild Rolstad
Lesja fjellstyre	125 000	Tommy Sønsterud
Tunga sameie	4 500	Liv Ruud Johansen
Sum	391 500	

Planområdet er dominert av furuskog med en god del bjørk i høyreliggende områder. Mesteparten av arealet ligger høyere enn 600 meter over havet og består av li sider med fjellskog. Utover hoveddalføret er det fjelldalene Lordalen og Dalsida som huser bestanden. I snaufjellet er det vierbelter som brukes av elgen under sommer og høst. I hoveddalføret er dalbunnen preget av kulturlandskap med dyrkamark og kulturbeiter.

2. Planperiode

Denne planen gjelder for en ny 5 årsperiode, i årene 2017, 2018, 2019, 2020 og 2021

3. Organisering av bestandsplanområdet

Lesja elgutvalg er ansvarlig for bestandsplan. Formålet med elgutvalget er å komme fram til et samarbeid om forvaltningen av elg- og hjortestammen og avpasse størrelsen i forhold til skade på skog/innmark og tilgjengelig vinterbeite. Lesja Elgutvalg består av en representant for hver rettighetshaver. Rettighetshaver med mer enn 50.000 da. tellende elgareal kan ha to representanter. Rettighetshaver velger hver for seg sine medlemmer til utvalget.

4. Grunnlags- og bestandsdata for elg i bestandsplanområdet

4.1 Utbredelse og trekk

Planområdet dekker årsleveområdet for den elgbestanden vi har om høsten. I sommerhalvåret er elgstammen spredt ut over hele Lesja. Senhøst/vinter blir elgen konsentrert i to hovedområder. Lordalsmunningen har elg fra vestre deler av Lesja og Rauma vinterstid. På Joramo kommer elg fra både Eikesdalen, Torbudalen, Dovre og Dovrefjellplatået om vinteren. Det er og en del elg spredt i området mellom Lordalen og Joramo vinterstid.

4.2 Beitevurdering og beiteskader på skog- og innmark

Det er ikke gjennomført noen beitetakseringer siste 5 år, men det er årlig beiteskader på skog. Trekkelgen gjør i enkelte år stor skade på furuforyngelsen, spesielt i området ved Joramo og Lordalsmunningen. Hvor stor elgstamme en vil ha vil derfor i stor grad avhenge av hvor store skogskader/beiteskader grunneierne i disse områdene er villige til å akseptere.

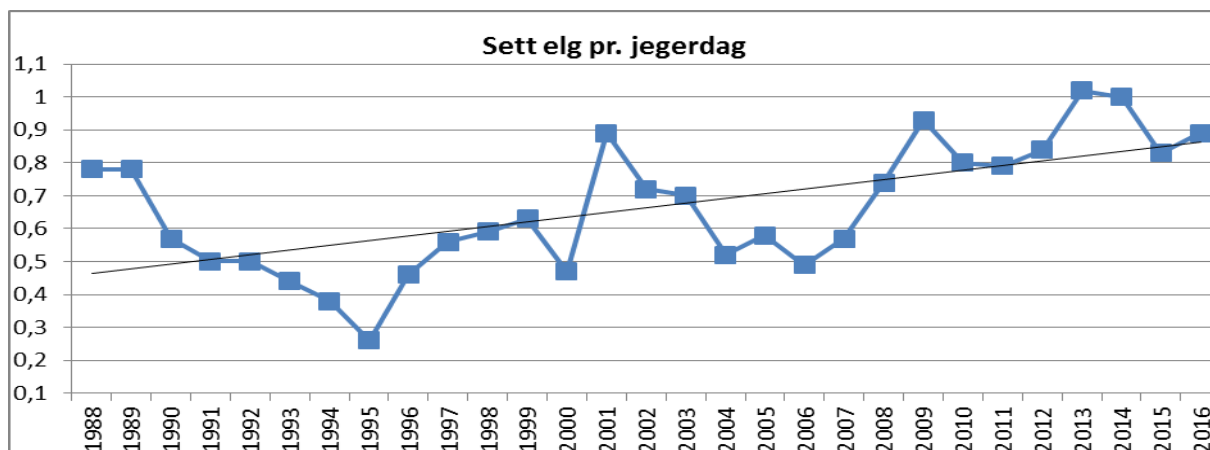
På våren er det på mye elg på innmark. Utover sommeren trekker størstedelen opp i liene, men det er og noe elg som bruker dyrka mark det meste av sommeren. Vinterstid er det til dels store skader på rundballer som er lagret på de forskjellige dyrkningsfeltene i vinterbeiteområdene.

4.3 Sett elg-data for bestandsplanområdet

Sett elg er registrert i hjorteviltregisteret siden 1988. Sett elg gir gode målbare data for bestandsutvikling over tid.

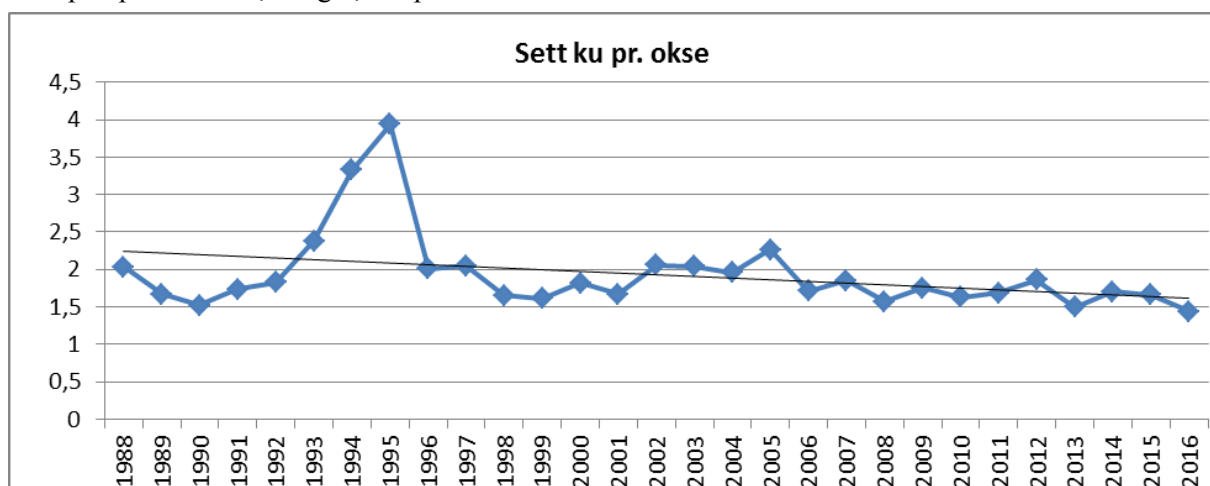
Sett elg pr. jegerdagsverk gir et målbart tall for tettheten av elg. Elgbestanden ble bevist redusert i to omganger, først på 90 tallet og først på 2000 tallet. I fra 2005 til i dag har det vært en bestandsoppgang, men det ser ut til at en har fått redusert stammen noe sist i planperioden.

Utfordringen er å treffe på uttaket i forhold til tilveksten og ønsket stammestørrelse. Snitt for siste planperiode er 0,92 elg pr jegerdagsverk og 0,77 i perioden 2007-2011.

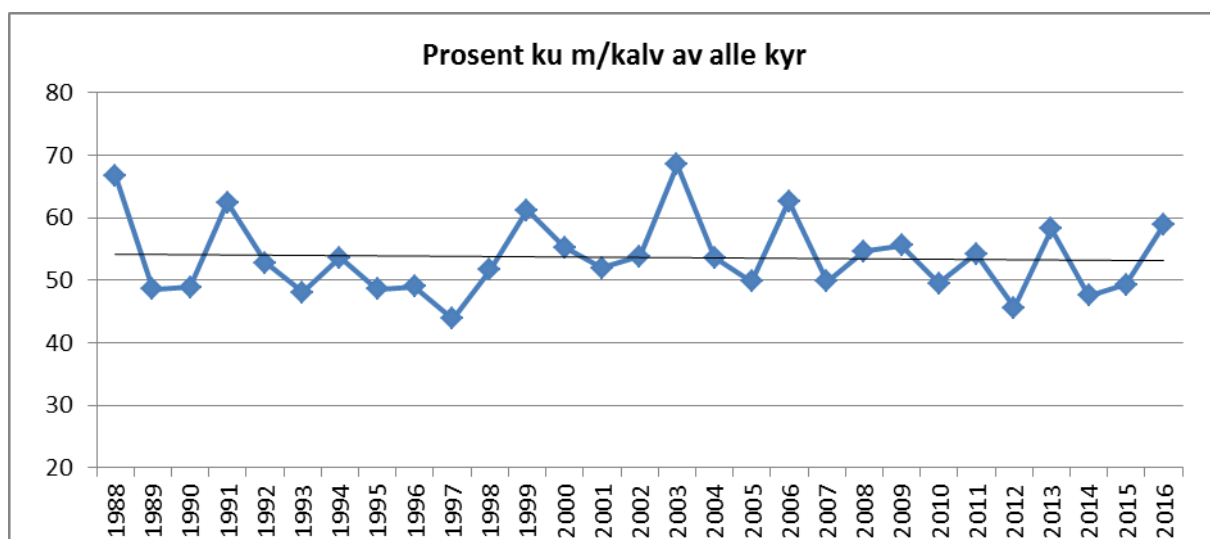
Figur 1. Sett elg pr. jegerdagsverk i perioden 1988-2016

Sett ku pr. okse er et mål på kjønnsfordelinga i bestand. Lav andel okse først på 2000 tallet førte til fredning av okser i førsteperiode av jakta et par år. Det ideelle anses for å være rundt 1,5-2,0. Snitt for siste planperiode er 1,63 og 1,70 i perioden 2007-2011.

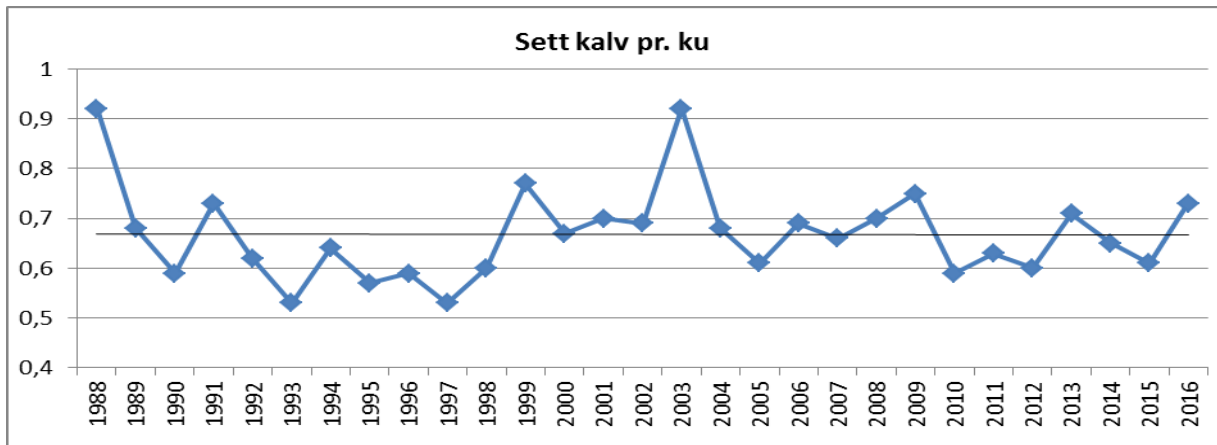
Figur 2. Sett ku pr okse i perioden 1988-2016

Prosent ku med kalv viser andelen ku følge med kalv under jakta. Det er ønskelig med en høy andel kyr med kalv. Andelen ku med kalv har gått ned noe. Det kan ha sammenheng med mindre andel kalv i uttaket.

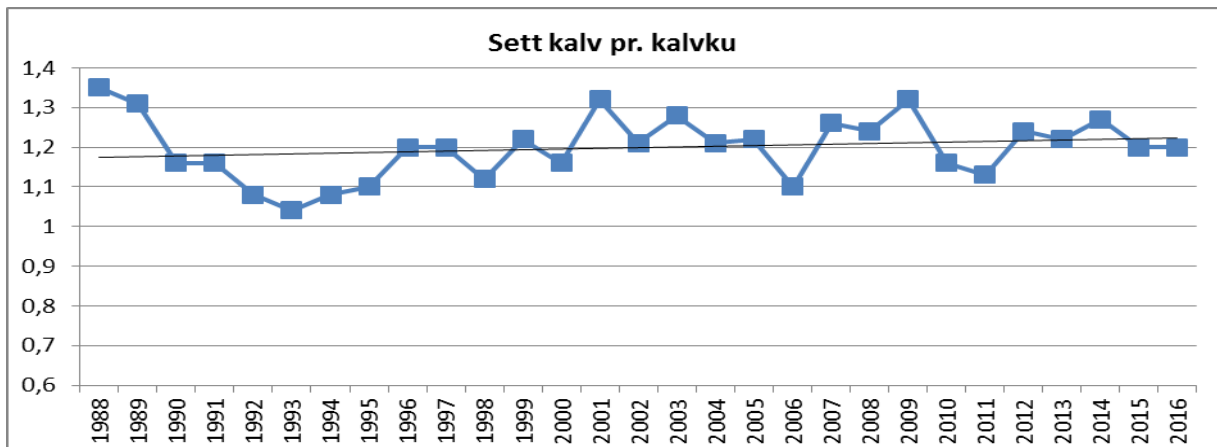
Figur 3. Andel ku med kalv i perioden 1988-2016

Sett kalv pr. ku viser hvordan produksjon i bestanden utvikler seg. I perioden 2002-2016 er det i gjennomsnitt sett 0,64 kalv pr ku i planområdet. Snitt for siste planperiode er 0,66 og 0,67 i perioden 2007-2011. Produksjonen har blitt noe redusert over tid

Figur 4. Sett kalv pr. ku i perioden 1988-2016

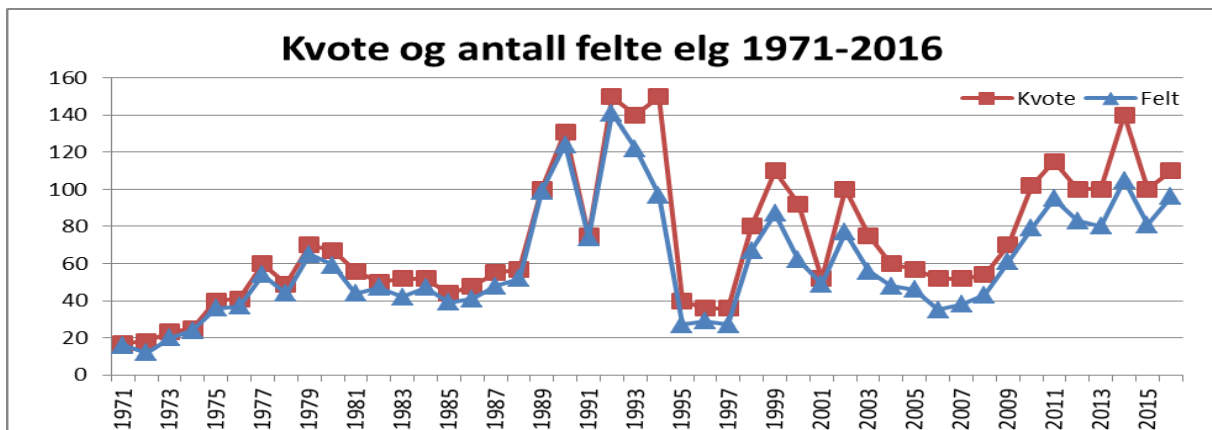
Sett kalv pr. kalvførende ku viser andelen kyr med tvilling. Andelen kan være et uttrykk for alder på kyrne. Lesja ligger høyt og produksjonen vil være lavere enn for eksempel områdene rundt Mjøsa. Kalvandelen har blitt jevnere siste planperiode.

Figur 5. Sett kalv pr. ku i perioden 1988-2016

4.4 Fellingsdata for elg i planområdet

Elg har det nok vært i Lesja mer eller mindre siden skogen kom, men en periode fra 1600- til sist på 1800 tallet var det mer sporadisk. Elgjakta som vi kjenner i dag ble offisielt startet i 1912 og det ble felt 6 elg i Lesja og Dovre, 4 av de trolig i Lesja. Første elgen felt på 1900 tallet ble felt ulovlig i 1910 på Sjong. Fangstanlegg tyder på at elgstamma var stor i eldre tider og en viktig ressurs. Figur 5 viser felt elg og kvote fra 1971 til i dag. Toppåret var 1992 med 147 felte elger. Bunnåret var 1972 med 12 dyr. På 80 tallet var det stor vekst i elgstamma på hele Østlandet og skogskadene ble betydelige. Store kvoter og høy avskyting var nødvendig for å få stamma ned på et akseptabelt nivå.

Figur 5. Kvote og antall felte elg 1971-2016.

I perioden 2012-2016 har kvoten vært 550 dyr. For å tallfeste kvoten det enkelte år har det vært brukt en modell for å beregne stammestørrelse etter jakt foregående år og nødvendig uttak for å holde stammen ned mot et måltall. Denne modellen har vært brukt siden 90 tallet. I perioden 2012-2016 har måltallet vært 150. Utfordringen med en slik modell er at produksjonen varierer en del fra år til år og at en ligger et år på etterskudd. Målet bør være å få en jevn kvote over tid. Etter 7 dager har det vært et evalueringsmøte der alle jaktlag rapporterer inn antatt antall elg på sitt felt. Over tid har en da fått et grunnlag for å si om stammen har økt eller blitt redusert i forhold til foregående år. Da det stort sett er de samme jaktlag fra år til år får en et greit sammenligningsgrunnlag.

Erfaring med modellen er at den underestimerer stammen noe, og det har vært lagt på 10 % for å kompensere. Men om dette er nok er usikkert.

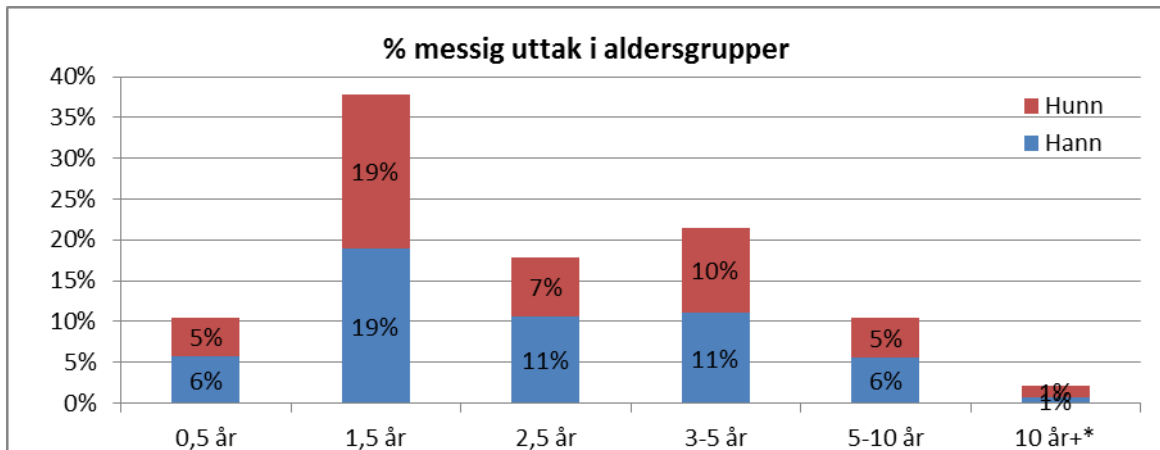
De siste fem årene har fellingsprosenten i snitt vært 81 % (tabell 3). Dess høyere fellingsprosent, dess enklere blir det å påvirke avskytingen gjennom tildeling av kvotene. Men fellingsprosent over 90 % kan tyde på for lav kvote i forhold til bestand.

Tabell 3. Oversikt over felte dyr i planperioden 2012-2016

	Eldre			Ungdyr		Kalv		Sum	%
	Stor	Liten	Ku	Hann	Hunn	Hann	Hunn		
2012	9	14	20	11	15	7	7	83	83
2013	6	16	27	18	10	0	3	80	80
2014	14	16	25	20	16	9	5	105	75
2015	11	10	14	20	16	7	3	81	81
2016	9	19	22	15	24	3	5	97	88
Sum	49	75	108	84	81	26	23	446	81
% andel	11	17	24	19	18	6	5	100	

Andelen voksne dyr i uttaket er høyt i forhold til tidligere perioder. Det er spesielt de 2 første årene som slår ut her. Omlegging til «Atndalsmodellen» har ført til at en del av uttaket er dyr som har hatt dårlig utvikling og som ikke bidrar i bestand og som tidligere fikk gå. Dette gjelder spesielt for lette kuer og dårlig utvikla okser. I gjennomgangen av kjevene ser vi at noen av dyrene på både liten oksekvoten og ku har helt utslitte tenner. En del av disse ville nok ha gått bort naturlig.

Kjevene av felt elg blir samlet inn og gjennomgått etter jakta. Både for å sikre at rett alder er registrert (kalv, ungdyr og voksen), samt en vurdering av alder på de voksne dyrene. For å bestemme alder så blir det brukt en tannstige, som består av kjeve fra dyr som har blitt aldersbestemt tidligere. Det er slitasje på tennene som blir sammenlignet. Metoden er nokså nøyaktig på yngre dyr, men blir noe mer usikker dess eldre de er. Dyra blir gruppert etter kalv, 1,5 år, 2,5 år, 3,5-5år, 5-10 år og 10 år og eldre. Andelen 10 år og eldre er større men de tre første årene ble de plassert i 5-10 år.

Figur 6. Uttak i prosent i de forskjellige aldersgruppene. * 10 år og eldre kun med fra 2015.

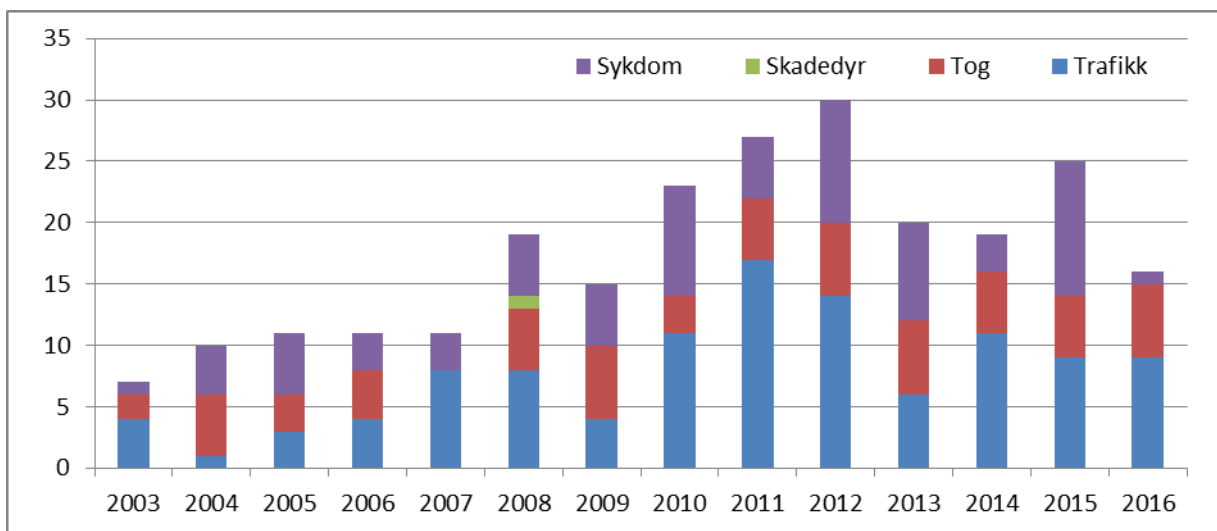
Når en ser på vekt i forhold til alder ser en at en del dyr som er 2,5 år eller eldre er under 150 kg og ville etter det gamle systemet bli nedklassifisert til ungdyr. Dette er dyr med dårlig utvikling og som trolig vil være lavproduktive hele livsløpet.

I bestander med liten andel eldre okser vil åringsokser gå i brunst og få en vektreduksjon (Solberg og Sæther 1994). I teorien bør vi få økte vekter på åringsokser ved økt andel godt voksne okser. Snittvekt for 1,5 års okse er 133 kg og for 1,5 års ku er 127 kg. Tyngste okse er 335 kg. Tyngste 1,5 års okse er 153 kg og tyngste 1,5 års ku er 166 kg. Hunndyr over 150 kg slaktevekt om høsten har stor sannsynlighet for å komme med kalv påfølgende vår. Økte vekter fører til økt produksjon.

4.5 Forhold til andre brukergrupper og hensyn innenfor bestandsplanområdet

Det er ikke registrert utfordringer knyttet til friluftsliv.

Det er utfordringer med påkjørsler av elg. Spesielt sør i kommunen er det enkelte år mange påkjørsler. Antall påkjørsler har sammenheng med snømengde og trekk over vei til rundballager. Det er ikke ønskelig at antall påkjørsler øker. Fordeling av fallvilt er vist i figur 7. Det har vært registrert sykdomstilfeller på elg nesten årlig, i all hovedsak ondartet katarrfeber. Jon Nørstebø i fallviltgruppa har vært viktig for kartlegging av helsetilstand på hjortevilt i Lesja. Andelen trafikkskader har gått ned siste planperiode.

Figur 7. Fallvilt avgang.

5. Målsettinger

5.1 Evaluering av forrige bestandsplanperiode

Det har vært utfordrende å holde bestanden av elg stabil. For å kunne utnytte tilveksten i stamma bedre og kunne høste i begge «ender» ble det i forrige planperiode gått over fra standardmodellen til «atndalsmodellen». Avskytingsmodellen er mer lik det vi er vant til fra villrein. Målet er god avkastning og reduserte skogskader. Vurdering av skogskader er subjektiv så lenge det ikke er gjort systematiske registreringer før eller underveis i planperioden.

Målsettinger i forrige planperiode (2012-2016):

Målsettingen med planen er å få til en optimal produksjon og avkastning av elgstammen, dette spesielt sett i forhold til tilgjengelig vinterbeite, skader på skog og trafikkpåkjørslar.

Målet er å ha en livskraftig elgstamme, med en vinterbestand på mellom 140 og 160 dyr. Stammen skal ha en jevn alderssammensetning.

Det er ellers et delmål å øke bestanden i Lordalen og Dalsida statsallmenninger ved at det fortrinnsvis spares stedeegne produksjonsdyr. Dog skal ikke dette medføre økt press på vinterbeite i nærliggende områder som følge av større bestandstetthet i allmenningene

Det er et delmål å tilstrebe ku/okse forhold på rundt 1,8 vurdert ut i fra sett elg

Det er et delmål om at bestanden skal vise god kondisjon og produksjonsevne.

Ved overgang fra den ordinære avskytingsmodellen til atndalsmodellen ble kvoten tildelt til jaktlagene endret fra okse, ku og kalv/ungdyr til stor okse, liten okse(maks 2 tagger på en side), ku og kalv. Å ikke skille på ungdyr og voksen gjør det enklere for jegeren å finne rett dyr, spesielt på ku. Tidligere var det straffegebyr for å skyte ei ku i stedet for ei kvige, med den følgen at det ble felt mye piggokser og lite kviger. Et lavt uttak av kalv gjør at voksne produktive kuer stort sett er i følge med en kalv og blir fredet, mens kuer uten kalv er jaktbare. Voksne okser er viktige for reproduksjon og et mål med planen var å øke andelen godt voksne okser. Dette er ikke målbart slik sett elg skjemaene er bygd opp, men vi ser resultatet på de oksene som blir felt på stor okse kvoten at disse er større enn tidligere, både i vekt og antall tagger.

Uttaket i % er tilnærmet likt målsetningene. Fri okse har fellingsprosent på 100 og det må tas hensyn til ved tildeling av kvote. Det har vært 2 feilskytinger. Uttaket av ku eldre enn 1,5 år er 2 % over målsetning. Siden uttaket av kalv ble så lavt, så vil prosentene gå på de andre kategoriene, uten at uttaket nødvendigvis blir så skjevt.

Tabell 5. Mål for uttaket og resultat i %.

Kategori	Stor okse	Liten okse	Ku	Kalv
Mål	10	35	40	15
Mål	Maks	Minimum	Maks	Maks
Resultat	11	36	42	11

Elgbestand i Lordalen og Dalsida er uendret målt i sett pr jegerdag på 0,48. Inntrykket er dog at det er en liten økning på Dalsida, men uendret i Lordalen.

Sett ku pr okse har gått fra 1,7 i perioden 2007-2012 til 1,6. Målet i plan var at forholdet skulle ligge på rundt 1,8.

Produksjon i stamma er tilnærmet lik tidligere planperioder. Det er ikke samlet inn vekter systematisk i forrige planperiode, men vektene kan se ut til å ha økt noe på kalv og ungdyr.

Elgutvalget er fornøyd med resultatene i den nye modellen og ønsker å videreføre den.

5.2 Mål for kommende bestandsplanperiode

Planområdet ønsker en livskraftig elgstamme noe under dagens bestandsnivå. Størrelsen på vinterstammen må være bærekraftig uten for store skader på skog og innmark.

Delmål for kommende planperiode

1. Bestandsstørrelse
 - Bestanden skal reduseres noe. Sett elg pr jegerdag bør ligge rundt 0,8-0,9 i snitt for perioden.
2. Lordalen og Dalsida
 - Bestanden i Lordalen og Dalsida skal økes. Mål om 0,6 elg pr jegerdagsverk.
3. Kjønnssammensetning og fordeling på felte dyr
 - Andelen store okser i bestand skal opprettholdes
 - Dette oppnås ved en delt oksekvote, stor og liten okse
 - Ku okse forhold rundt 1,6-1,7
 - Uttak i planperioden:

Kategori	Voksen hann	Voksen hunn	Kalv
Mål	45	40	15
Mål	Maks	Minimum	Maks

6. Virkemidler

Avskytingsplan for elg i bestandsplanområdet

For perioden 2017-2021 kan det felles inntil **550 elg**. Tildeling innenfor planområdet gjøres med bakgrunn i sett elg data fra foregående år på elgutvalgets årsmøte. Etter 7 dager jakt gjøres en vurdering av bestand med bakgrunn i «7-dagers» skjema. Tilleggsdyr fordeles på dette møtet.

75 % av kvoten deles på som grunnkvote og 25 % er tilleggsdyr.

Liten okse= okse med maks 2 tagger på en side.

Fordeling av uttaket i planperioden.

Kategori	Stor okse	Liten okse	Ku	Kalv
Mål	10	35	40	15
Mål	Maks	Minimum	Maks	Maks

Fordeling mellom år for bestandsplanområdet. For å nå målet om å redusere bestanden noe er kvotene høye først i perioden og reduseres mot slutten.

År	Kvote	80 % felling	Voksen hann		Voksen hunn	Kalv
			Stor	Liten		
2017	120	96	9	31	35	13
2018	120	96	9	31	35	13
2019	110	88	9	31	35	13
2020	100	80	8	31	35	13
2021	100	80	8	31	35	13
Sum	550	440	43	155	175	65
Prosentfordeling		80	10	35	40	15

Kvote kan overføres mellom år.

Fordeling av grunn kvote mellom rettighetshavere. Lavere tildeling på Fjellstyret/Tunga begrunnes i lavere tetthet av dyr. For 2017 kvote 120 dyr. Grunnkvote 90. Fjellstyret/Tunga har en noe høyere andel hanndyr i fordelinga for å nå målet om økt bestand.

Rettighetshaver	km2	Kvote	Stor	Liten	Ku	Kalv	Areal/dyr
Lesjaskog	134 000	41	3	17	18	3	3 300
Lesja	128 000	39	3	17	17	2	3 300
Fjell	129 500	10	2	4	3	1	13 000
Sum	391 500	90	8	38	38	6	4 400

7. Litteratur

Mølmen, Ø. Jakt og fangst i Lesja 1986.

Norges skogeierforbund 2005, Sett elg i bestandsplanbasert elgforvaltning

Solberg, E. J. & B-E. Sæther. 1994. Male traits as life-history variables: annual variation in body mass and antler size in moose (*Alces alces*). *J. Mammal.* 75, 1069-1079